

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น ทุกประเทศทั่วโลกได้ให้ความสำคัญมาช้านาน เห็นได้จากองค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ได้รณรงค์สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้เป็นจริงในทุกประเทศทั่วโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 (ศิริพร กัญชนะและนฤมล ชีระรังสิกุล. 2539 : 11) ในปัจจุบันพบว่าประเทศที่พัฒนาแล้วโดยเฉพาะประเทศแถบทวีปยุโรป การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีอัตราสูงขึ้น แต่ในประเทศไทยได้มีการรณรงค์ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ศิริพร กัญชนะและนฤมล ชีระรังสิกุล. 2539 : 1) ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้รับนโยบายจากรัฐบาลในเรื่องการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และในปี พ.ศ. 2537 ได้ตั้งเป้าหมายให้โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไปเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูกโดยกรมอนามัยได้มอบให้ศูนย์อนามัย 9 แห่งทั่วประเทศดูแลรับผิดชอบ และศูนย์อนามัยต่าง ๆ นี้ให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งมีฐานะเป็นฝ่ายหนึ่งของศูนย์อนามัยเป็นผู้ดำเนินการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่ปี 2531 และยังคงกระทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จากสถิติแผนกตรวจสุขภาพเด็ก ตีปีงบประมาณ 2544, 2545 และ 2546 พบว่าจำนวนแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีร้อยละ 7.93, 7.52 และ 6.38 ตามลำดับ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ปี พ.ศ.2544, ปี พ.ศ. 2545 และ ปี พ.ศ. 2546) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีแนวโน้มลดลง กรมอนามัยมีเป้าหมายในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ร้อยละ 40 และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ใช่เป็นเพียงการให้อาหารเท่านั้น แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นจะก่อให้เกิดการเจริญเติบโตพัฒนาทั้งร่างกาย สมอง สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ ซึ่งถ้าเด็กไม่ได้รับโดยตรงจะส่งผลให้เด็กไม่เติบโตตามวัย มีพัฒนาการล่าช้า เจ็บป่วยบ่อย มีปัญหาด้านอารมณ์ พฤติกรรมและการปรับตัว (กระทรวงสาธารณสุข. 2546 : 1)

ในปัจจุบันทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ ได้ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยจัดการสอนเป็นกลุ่มในหญิงหลังคลอดที่มาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เน้นเฉพาะแม่ในการเข้ากลุ่ม ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญของพ่อ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดผู้หนึ่ง ในการเลี้ยงลูกให้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม (ลาวัญย์ รัตนะดิษฐ์, 2539 : 9) และเป็นการสอนแบบอธิบายให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติ โดยไม่มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจทำการพัฒนา กระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมุ่งเน้นกระบวนการให้คำปรึกษารายกลุ่มสำหรับพ่อและแม่ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการเลี้ยงลูก

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอดที่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอดที่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงที่ 1

ประชากร

การศึกษานี้ศึกษากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ หญิงหลังคลอดที่มาใช้บริการที่แผนกตรวจสุขภาพเด็กดีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ ช่วงเดือนสิงหาคม - กันยายน 2548 จำนวน 520 คน

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาปัญหากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หญิงหลังคลอดที่มารับบริการที่แผนกตรวจสุขภาพเด็กดีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ ช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน 2548 จำนวน 50 คน โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นหญิงหลังคลอดที่มาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์

ช่วงที่ 2

ประชากร

การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. หญิงหลังคลอดที่มารับบริการที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ ในช่วงเดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน 2548 จำนวน 452 คน
2. พยาบาลประจำการ แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ทั้งสิ้น 11 คน

กลุ่มตัวอย่าง

การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. หญิงหลังคลอดที่มารับบริการที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนครสวรรค์ จำนวน 30 คน ในช่วงเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน 2548 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.1 ผู้รับบริการมีลูกคนแรก และลูกมีสุขภาพแข็งแรง

1.2 ผู้รับบริการเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ผู้วิจัยจัด

2. พยาบาลประจำการแผนกหลังคลอดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ทั้งสิ้น

11 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

1. ความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอด ที่มารับบริการที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์
2. ความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาล ประจำการแผนกหลังคลอด
3. พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอดที่มารับบริการที่แผนกหลังคลอดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนากระบวนการ หมายถึง การสร้างกิจกรรมการให้คำปรึกษารายกลุ่มร่วมกันของพยาบาล หญิงหลังคลอด และสามี เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมการให้คำปรึกษารายกลุ่มร่วมกันของพยาบาล หญิงหลังคลอด และสามี เพื่อส่งเสริมให้มีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มขึ้น

กระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือ ขั้นตอนการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง ผู้วิจัยสร้างโดยศึกษาข้อมูลปัญหากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเทคนิคการให้คำปรึกษารายกลุ่มสร้างเป็นกระบวนการฉบับร่าง แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาปรับแก้ไขและทดลองใช้กับหญิงหลังคลอด จำนวน 30 คน

ความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอด หมายถึง ความพึงพอใจของหญิงหลังคลอดต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 14 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลประจำการ หมายถึง ความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบแสดงความคิดเห็นทั้ง 3 ขั้นตอน

พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอด ประเมินโดยแบบประเมินมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบประเมิน LATCH

ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ประโยชน์เชิงวิชาการเป็นการพัฒนาความรู้ใหม่ในเรื่องกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งข้อความรู้จะเป็นพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพแม่และลูกต่อไป
2. ประโยชน์เชิงประยุกต์ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารศูนย์อนามัยที่ 8 และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ คือ ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดีขามีจำนวนเพิ่มขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Nakhon Sawan Rajabhat University